

■ TS. LÊ ĐỨC THỊNH

Viện Chính sách và Chiến lược
phát triển nông nghiệp nông thôn

Cả hệ thống chính trị cùng xây dựng nông thôn mới

Đây là chỉ đạo của Thủ tướng Chính phủ Nguyễn Tấn Dũng tại Hội nghị triển khai Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010 -2020, với sự tham dự của lãnh đạo các bộ, ngành Trung ương và 63 tỉnh, thành phố cùng các huyện chỉ đạo điểm.

Xây dựng Nông thôn mới**YÊU CẦU MANG TÍNH QUY LUẬT**

Để cụ thể hóa Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010 -2020, hiện thực hóa quan điểm nghị quyết của Đảng về xây dựng nông thôn mới ở tất cả các địa phương, Thủ tướng Chính phủ yêu cầu các địa phương phải làm ngay, làm quyết liệt nhưng kiên trì, liên tục với các giải pháp đồng bộ, phát động được, nuôi dưỡng được, có hiệu quả và rút kinh nghiệm để triển khai tốt hơn, tạo thành phong trào xây dựng nông thôn mới trên từng xã, từng huyện, từng tỉnh và toàn quốc. “Đó cũng không phải là một dự án đầu tư xây dựng hạ tầng mà là một chương trình phát triển tổng hợp, cả về phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội, phát huy quyền làm chủ của nhân dân và xây dựng hệ thống chính trị, bảo đảm quốc phòng – an ninh, trật tự an toàn xã hội trên địa bàn, là chương trình cả Đảng và Nhà nước cùng chăm lo phát triển đời sống của nhân dân trên địa bàn nông thôn hay nói cách khác là cùng chăm lo cho 70% dân số của đất nước”, Thủ tướng nhấn mạnh.

Về mặt xã hội

Khoảng những năm 2002 trở lại đây, khi chúng ta bắt đầu vào quá trình công nghiệp hóa thì khoảng cách giữa nông thôn và thành thị, khoảng cách giữa thu nhập của nông dân và người thành thị, giữa người dân ngay trong khu vực nông thôn ngày càng giãn ra.

Điều đó cho thấy những yếu tố bất ổn định, nhất là ở nông thôn đang tiềm ẩn. Vấn đề tranh đấu của nông dân với đất đai ngày càng tăng lên. Mỗi một năm, ở cấp Trung ương đã có khoảng 8.000 – 12.000 khiếu kiện về đất đai. Một loạt vấn đề như mất mùa, thiên tai, dịch bệnh gia tăng, nông dân chán, bỏ ruộng, nông nghiệp không thu hút được

Theo kế hoạch triển khai Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010 -2020, Ban Chỉ đạo Trung ương đang chỉ đạo điểm xây dựng nông thôn mới tại 5 tỉnh và 5 huyện gồm các tỉnh Phú Thọ, Thái Bình, Hà Tĩnh, Bình Phước, An Giang và các huyện Nam Đàn (Nghệ An), Hải Hậu (Nam Định), Phước Long (Bạc Liêu), Phú Ninh (Quảng Nam), K'Bang (Gia Lai). Đồng thời Ban chỉ đạo Trung ương sẽ tiếp tục theo dõi 11 xã làm điểm về xây dựng nông thôn mới do Ban Bí thư chỉ đạo để rút kinh nghiệm triển khai Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới trong thời gian tới. Ban Chỉ đạo Trung ương đặt mục tiêu đến năm 2011 cơ bản hoàn thành công tác quy hoạch và đề án xây dựng nông thôn mới ở các xã... Nhân dịp này, Tạp chí Thanh tra Tài chính xin giới thiệu cùng với bạn đọc bài viết của TS. Lê Đức Thịnh - Viện Chính sách và Chiến lược phát triển nông nghiệp nông thôn.

người dân... đã tạo ra những tiềm ẩn bất ổn.

Về mặt đầu tư

Những năm gần đây, tổng chi tiêu cho đầu tư nông nghiệp, đầu tư xã hội bằng ngân sách nhà nước chỉ chiếm dưới 10%. Đặc biệt là tốc độ tăng trưởng (tăng GDP) của ngành Nông nghiệp giảm xuống, có xu hướng chậm lại. Trong những năm 90 của thế kỷ trước, tăng 5 – 7%, đầu năm 2000 chỉ còn 4 – 5%, từ những năm 2005 – 2007 trở lại gần đây thì tỷ lệ này thường chỉ dao động ở 2 – 3%. Có những năm Nhà nước đặt chỉ tiêu là 4% thì không đạt được.

Về mặt quy luật phát triển

Tất cả những nước đi vào giai đoạn phát triển công nghiệp (công nghiệp hóa) sẽ khiến cơ cấu nông thôn bị phá vỡ. Đất đai bị lấy đi, cơ sở hạ tầng nông nghiệp (hệ thống giao thông, thủy lợi...) bị ảnh hưởng không nhỏ. Người nông dân lên thành phố làm ăn đem văn hóa từ đô thị về, khiến văn hóa làng xã truyền thống bị phá vỡ. Có nghĩa là tất cả các vấn đề cơ sở hạ tầng (kinh tế, văn hóa...) đều bị ảnh hưởng của quá trình công nghiệp hóa.

Tất cả các nước phát triển đều gặp phải vấn đề này chứ không riêng gì ở Việt Nam. Ở các nước công nghiệp hóa trước thì quá trình diễn ra rất dài, trên 100 năm, như châu Âu là 300 năm, ngắn hơn là một số nước như Singapore thì cũng 40 – 50 năm. Nếu diễn ra càng dài, việc xử lý của Chính phủ càng tốt hơn. Tức là Chính phủ có thời gian, tiềm lực kinh tế để hàn gắn, xây dựng mới các thiết chế ở nông thôn bị phá vỡ. Việc hàn gắn này, có thể bằng 3 cách là khơi dậy tính tự lực từ nông thôn, hạn chế bớt sự chuyển đổi quá mức từ nông thôn ra các khu vực khác, san sẻ lại thành quả. Hầu hết các nước đều sử dụng đồng thời 3 phương pháp.

Bài toán chưa dễ giải

Khi thiết kế chương trình nông thôn mới ở Việt Nam, về mặt quan điểm của Đảng, trong Nghị quyết 26 (Hội nghị Trung ương 7, khóa X) thể hiện đúng tinh thần của 3 vấn đề trên. Ý tưởng tam nông trong Nghị quyết 26 là ý tưởng mang tính thể chế. Về mặt Nghị quyết là thực hiện được. Về mặt ý tưởng, hợp với quan điểm đã đến lúc đầu tư lại cho nông thôn, nhưng khi triển khai lại có những lúng túng.

Điển hình là công tác xây dựng nông thôn mới ở huyện Thạch Thất – Hà Nội là một ví dụ. Huyện Thạch Thất có tốc độ đô thị hóa nhanh, nhờ đó bộ mặt nông thôn có nhiều thay đổi. Trong đề án xây dựng nông thôn mới 2010 - 2015 và định hướng đến năm 2030, huyện tập trung phần đầu có kinh tế phát triển toàn diện, bền vững, cơ sở hạ tầng đồng bộ... Tuy nhiên, khi triển khai xây dựng nông thôn mới, huyện gặp rất nhiều khó khăn như mức thu nhập của nông dân ở các xã không đồng đều, chưa có hệ thống quy hoạch, ô nhiễm môi trường chưa có hướng giải quyết...

So với các tiêu chí quốc gia về nông thôn mới, huyện Thạch Thất chỉ đạt 1 tiêu chí là công tác an ninh trật tự xã hội được giữ vững; 7 tiêu chí cơ bản đạt khoảng 60 – 80% yêu cầu, còn 11 tiêu chí chưa đạt như: quy hoạch, cơ sở vật chất văn hóa, môi trường... Hiện tại, toàn huyện chưa xã nào có quy hoạch, công tác quy hoạch chưa được đầu tư đúng mức, tỷ lệ các xã có quy hoạch thấp, chất lượng không cao, chưa được thường xuyên cập nhật, rà soát, điều chỉnh, bổ sung. Mặt khác địa bàn xã rộng, việc quy hoạch chỉ dừng lại ở hiện trạng có sẵn, nên rất khó đạt được tiêu chí. Chẳng hạn để đạt được tiêu chí quy hoạch về chăn nuôi, phải đưa hết các điểm chăn nuôi trong khu dân cư ra khu tập trung, nhưng có hộ đã đầu tư hàng trăm triệu đồng xây dựng chuồng trại. Khi quy hoạch chăn nuôi theo đề án nông thôn mới, họ không có tiền đầu tư vào khu mới, trong khi đó Nhà nước chỉ hỗ trợ đầu tư kinh phí xây dựng cơ sở hạ tầng như đường, điện vào khu chăn nuôi. Ngoài ra, đời sống vật chất và tinh thần của nhân dân còn gặp nhiều khó khăn, tỷ lệ hộ nghèo cao. Ngay cả xã Đại Đồng là đơn vị làm điểm của huyện Thạch Thất về xây dựng nông thôn mới, tỷ lệ hộ nghèo vẫn còn tới 9,67%. Mặc dù xã Đại Đồng được chọn làm điểm xây dựng nông thôn mới của huyện Thạch Thất, nhưng hiện nay chưa có hệ thống về quy hoạch, thu nhập bình quân đầu người thấp (12,9 triệu đồng/người/năm); tỷ lệ lao động trong nông nghiệp cao (40%). Mặc dù, từ nhiều năm nay, huyện cũng như xã đã quan tâm đến công tác đào tạo nghề, đưa nghề mới về cho nông dân nhưng học xong họ không có việc làm, nên nông dân lại quay trở về với đồng ruộng hoặc đi làm các việc khác.

Khi triển khai mô hình đầu tiên là làm thủ, trong quá trình đó xác định cần đưa ra bộ tiêu chí. Thực ra có nhà nghiên cứu cho rằng không cần bộ tiêu chí hoặc nếu có thì chỉ là tiêu chí định hướng. Tuy nhiên, các nhà quản lý

lại cần bộ tiêu chí (càng cụ thể càng tốt) như về sản xuất như thế nào, cơ sở hạ tầng ra sao... Đó là tư duy của nhà quản lý. Nếu nó được xử lý theo tinh thần Nghị quyết thì rất tốt, nhưng ngay khi ra một bộ tiêu chí sẽ xuất hiện hai vấn đề. Vấn đề thứ nhất là nếu không cẩn thận, có tiền đầu tư sẽ nảy sinh kê khai, báo cáo giả (nền tảng ban đầu kém, thiếu thốn mọi mặt để được đầu tư, khi tổng kết lại chạy theo tiêu chí). Từ đó, dẫn đến tư duy dự án. Nếu thiếu một trong các tiêu chí trong bộ tiêu chí, ngay lập tức sẽ lập ra một dự án. Cần bao nhiêu km đường, bao nhiêu đá, bao nhiêu sắt thép... nhưng làm thế nào để có được cái đó lại không được đề cao. Các nơi lập dự án rồi đệ trình lên xin vốn, không phát huy được tính tự lực, không có giám sát.

Ngay trong tiêu chí cũng có những vấn đề, chẳng hạn về văn hóa: Tiêu chí: ti vi/đầu người thì có phải cứ có ti vi là trở thành gia đình văn hóa đâu. Nếu chạy theo tiêu chí như vậy, là quên bản chất của xây dựng cơ sở văn hóa. Hay tiêu chí chỉ 35% dân số sống bằng nghề nông. Tiêu chí này Hà Nội có thể đáp ứng được yêu cầu, nhưng ví như Thái Bình thì làm đến khi nào mới đạt được con số ấy. Mà người ta đang ước tính Thái Bình cứ giữ mức khoảng 70% nông thôn cũng không gặp vấn đề gì. Bộ tiêu chí áp dụng cho toàn bộ mặt bằng cả nước như vậy, là không phù hợp cho các vùng miền khác nhau. Bản thân tiêu chí có vấn đề thì khi áp dụng sẽ nảy sinh bất cập là lẽ đương nhiên.

Trong thời gian tới, trọng tâm về nông thôn mới vẫn là xây dựng cơ sở hạ tầng, trước hết là hệ thống giao thông, điện, thủy lợi, chợ dân sinh... Trong điều kiện nguồn kinh phí hỗ trợ của Nhà nước còn hạn hẹp, các địa phương cần phải xác định huy động nội lực là chính và dựa vào sự hỗ trợ của cộng đồng do người dân làm chủ; tăng cường tuyên truyền vận động nhân dân xã hội hóa xây dựng nông thôn mới để mọi người dân đều biết, bàn bạc thống nhất, tự nguyện tham gia đóng góp, thành quả nông thôn mới chính người nông dân hưởng lợi. Đồng thời, các địa phương cần lồng ghép các chương trình mục tiêu, dự án phát triển kinh tế - xã hội của các cấp đầu tư cho nông thôn như chương trình nước sạch, vệ sinh môi trường, điện, đường, trường, trạm... thông qua đó nhằm tăng nguồn vốn cho xây dựng nông thôn mới. ■

